

Tema 8: Vlast nad stvaranjem. Posao. Ekologija.

Bog čovjeku daje moć da upravlja svijetom i zapovijeda mu da tu moć iskoristi. Zaštita okoliša moralna je obveza svake osobe i cijelog čovječanstva. Ekologija je jedno od područja u kojemu je dijalog kršćana s vjernicima drugih religija posebno važan za uspostavu suradnje.

8.12.2023.

Članak poslušajte ovdje.

1. Bog daje čovjeku sposobnost da upravlja materijalnim svijetom.

Prema tekstu iz Knjige postanka, Bog je stvorio muškarca i ženu i pozvao ih da sudjeluju u izvršenju njegova plana stvaranja. Taj se poziv očituje u tome što Bog daje čovjeku vlast nad svijetom i zapovijeda mu da je vrši. Dodjela ove misije posebno je izražen u tri teksta Knjige postanka:

I reče Bog: »Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!« (Post 1, 26).

»I blagoslovi ih Bog i reče im:
»Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!« (Post 1, 28).

»Jahve, Bog, uzme čovjeka i postavi ga u edenski vrt da ga obrađuje i čuva« (Post 2, 15).

Bog daje ljudima moć da razumno i slobodno sudjeluju u usavršavanju sklada stvorenoga za vlastito dobro i dobro svojih bližnjih^[1]: čini ih svojim suradnicima.

Izvorni božanski plan sastojao se u tome da čovjek, živeći u skladu s Bogom, s drugima i sa svijetom^[2], usmjeri ne samo svoju osobu, nego i cijeli svemir Stvoritelju, kako bi stvorenje po čovjeku odalo slavu Bogu^[3].

»Stvaranje je izvršeno u vidu Šabata, a to znači u vidu čašćenja i klanjanja Bogu. Čašćenje je upisano u red stvaranja (usp. Post 1, 14)«^[4].

Vlast, koja doseže cijeli vidljivi svijet, sva bogatstva koja zemlja sadrži i koja čovjek svojom djelatnošću može otkriti^[5], dodijeljena je svim ljudima i

narodima. Iz ovoga se mogu izvući sljedeće posljedice:

a) Apsolutno vlasništvo nad zemljom pripada Bogu: »Jahvina je zemlja i sve na njoj, svijet i svi koji na njemu žive« (Ps 24, 1)^[6]. Čovjek sebe mora smatrati samo upraviteljem dobra.

b) Priroda nije nešto što nema vlasnika, već je baština čovječanstva. Stoga bi njegova uporaba trebala biti na dobrobit svih^[7].

c) Čovjek »treba izvanjske stvari koje zakonito posjeduje smatrati ne samo svojim, već i zajedničkim, u smislu da one moraju koristiti ne samo njemu, nego i drugima«^[8].

2. Slika Božja u čovjeku, temelj svake vlasti

Čovjek, u smislu svoje tjelesne dimenzije, ima određenu srodnost s drugim stvorenjima. No, što se tiče njegove duhovne dimenzije, on ima

istinsku srodnost s Bogom, budući da je stvoren na njegovu sliku i priliku, te mu je obećana besmrtnost.

Slika Božja u čovjeku temelj je njegove vlasti nad stvorenim svijetom:

»Čovjek je slika Božja, između ostalih razloga zbog mandata koji je dobio od svog Stvoritelja da si podloži Zemlju i da njome vlada. U izvršavanju ovog mandata, čovjek, svako ljudsko biće, odražava samo djelovanje Stvoritelja svemira«^[9].

Ta činjenica da je stvoren na sliku Božju također pokazuje čovjeku način na koji može vršiti svoju vlast: on mora podrediti posjedovanje, vladanje i korištenje stvari božanskoj slici i svom pozivu na besmrtnost^[10].

»Zadatak je „vladati” nad ostalim stvorenjima, „obrađivati vrt”; ali to je potrebno činiti unutar okvira poslušnosti božanskom zakonu i, posljedično, u skladu sa slikom koju

smo primili, jasnim temeljem moći vladanja, koji nam je dodijeljen da bismo ga usavršili«^[11].

Kao slika Božja, čovjek sudjeluje u njegovoj Mudrosti i njegovoj Suverenosti nad svijetom^[12]. I upravo zato, on mora pristupiti zemlji *s istim stavom Stvoritelja*, koji nije samo Svemoguć, nego i Providnost puna ljubavi. Stoga čovjek mora djelovati na zemlji »sveto i pravedno (...) s čestitošću« (Mudr 9, 3), s mudrošću i ljubavlju^[13], »kao inteligentan i plemenit „vlasnik“ i „skrbnik“, a ne kao „izrabljivač“ bez ikakve zadržke«^[14]. Na taj način po čovjeku Božja providnost nad svijetom postaje vidljiva i djelotvorna.

Čovjek prima misiju na svijetu da ga usavršava, a ne da ga uništava; da ga ne pretvori u kaos, »već u prekrasnom u kojem se sve poštuje«^[15]. Ova čovjekova sposobnost nije apsolutna moć, koja odgovara samo Bogu, a još

manje despotska moć, da
»upotrebljava i zlorabi« ili da
raspolaže stvarima po svojoj volji^[16].

»Istina je da je čovjek dobio nalog od samog Boga da „gospodari” stvorenim stvarima i da „obrađuje vrt” svijeta; ali to je zadatak koji čovjek mora izvršiti poštujući primljeni božanski lik, dakle razumno i s ljubavlju: mora se osjećati odgovornim za darove koje mu je Bog udijelio i koje mu neprestano daje«^[17].

Uloga nad svijetom nalazi adekvatan izraz u pojmu *upravljanja*^[18]. Čovjek prima dar vidljive prirode da njome upravlja u svrhu vlastitog savršenstva i savršenstva svojih bližnjih^[19].

3. Posao u sklopu Božjeg plana

Upravljanje svijetom, obrađivanje zemlje i briga o njoj, provodi se *radom*. Ovo nije čovjeku nametnuto,

dakle, kao posljedica istočnog grijeha, nego ulazi u Božji plan od početka:

»Od početka svog stvaranja, čovjek je — ne izmišljam — morao raditi.

Dovoljno je otvoriti Sveto pismo na prvim stranicama, i tamo možemo pročitati da je — prije nego što je grijeh ušao u čovječanstvo i, kao posljedica toga prijestupa, smrt, nevolje i bijeda (usp. Rim 5,12) — Bog oblikovao Adama s prahom zemaljskim, i stvorio za njega i za njegovo potomstvo ovaj svijet tako lijep, *ut operaretur et custodiret illum* (Post 2, 15), da bi ga izgrađivao i čuvao.«

»Moramo se, dakle, uvjeriti da je rad prekrasna stvarnost, koja nam se nameće kao neumoljivi zakon kojemu smo svi, na ovaj ili onaj način, podvrgnuti, čak i ako neki tvrde da su izuzeti. Naučite to dobro: ova obveza nije nastala kao

posljedica istočnog grijeha, niti je svedena na otkriće modernog doba. To je nužno sredstvo koje nam Bog povjerava ovdje na zemlji, produžujući nam dane i čineći nas dionicima svoje stvaralačke snage, kako bismo mogli zaraditi za život i ujedno ubirati plodove za vječni život (Iv 4, 36): čovjek se rađa radi rada kao ptice radi leta. (Jb 5, 7)«^[20].

Kada čovjek »radom svojih ruku ili uz pomoć tehničkih sredstava obrađuje zemlju tako da daje plodove i postaje dostojno boravište čitave ljudske obitelji«^[21], dok u isto vrijeme nastoji uzdržavati sebe i svoju obitelj, pruža uslugu društvu; on osobno surađuje s Bogom kako bi se njegovo djelo moglo razvijati i dovršavati, kako bi se njegovi naumi ispunili u povijesti, a time i sam sebe usavršava^[22].

Ljudska društvena dimenzija čini nas nužno povezanim i stoga trebamo

jedni druge. U određenom smislu, ova je stvarnost izraz slike Božje, zajednice ljudi koji razmjenjuju najviše dobro. Slično, kroz rad i služenje, čovjek pruža Božju brigu svakoj osobi i jednako tako prima Božju brigu preko tuđeg rada i služenja.

4. Ekologija. Vlast čovjekova i vrijednost prirode

Pojam »ekologija« (od grčkog oikia: kuća) odnosi se, prije svega, *na čovjekove odnose s prirodom.*

Posljednjih je desetljeća nauk Crkve o ekološkom pitanju bio vrlo bogat^[23]. Ne spuštajući se na konkretna rješenja, koja nisu u njezinoj nadležnosti, ona nudi važne smjernice, koje su bitna vodilja za čovjekov odnos prema svijetu.

Priroda, u službi ljudske osobe

Priroda ima objektivnu vrijednost, ali ne i apsolutnu. Dar zemlje dan je čovjeku da može služiti čovjeku i sjedinjen s njime slaviti Boga.

Na taj način priroda sudjeluje u pozivu služenja koji ima i čovjek^[24].

»Svaki oblik života treba istinski poštivati, paziti i voljeti kao kreaciju istog Gospodina Boga koji je stvorio sve „dobro”. No, upravo nas posebna vrijednost ljudskog života savjetuje, dapače tjera, da pažljivo ispitamo način na koji koristimo druge stvorene vrste^[25]«.

Zbog toga, kaže Benedikt XVI., kako bi se zaštitila priroda, *»ključan je problem problem moralno vladanje društva. Ako se neće poštivati prava na život i na prirodnu smrt, ako se začće, trudnoća i porod počnu događati umjetnim putem, ako se ljudski embriji budu žrtvovali u svrhu istraživanja, tada će iz zajedničke svijesti nestati pojam*

humane ekologije, a time i ekologije okoliša. Protuslovna je tražiti od novih naraštaja da poštuju prirodni okoliš istodobno dok im odgoj i zakoni danas ni najamnije ne pomažu kako bi sami se počivali.«^[26]

Život drugih bića također ima veliku vrijednost, ali ta vrijednost nije oprečna vrijednosti osobe. Naprotiv, vrijednost životinjskog i biljnog svijeta dobiva svoj puni smisao ako je povezana sa životom ljudske osobe. Franjo skreće pozornost na očitu nekoherentnost kod suprotstavljanja ovih dviju vrijednosti:

»Ponekad postoji opsesija da se porekne svaka nadmoć ljudskoj osobi, pa se vodi borba za druge vrste koje pak ne vidimo kako bismo obranili jednako dostojanstvo ljudskih bića.«^[27] »Osjećaj intimnog jedinstva s drugim bićima prirode ne može biti stvaran ako istovremeno u

srcu nema nježnosti, suosjećanja i brige za ljudska bića.^[28]«

Poštivanje prirode

»Ljudska intervencija nije stvaralačka, već se susreće s materijalnom prirodom koja, kao i ona, ima svoje podrijetlo u Bogu Stvoritelju i od koje je čovjek stvoren kao *plemeniti i mudri čuvar*.^[29]«

Priroda nije djelo čovjeka, nego Boga; njezina vrijednost nije ona koju joj čovjek želi dati, postavljajući se kao mjerilo; ona stoji čovjeku na raspolaganju, ali ne u službi njegovih hirova, već njegovog savršenstva kao osobe; ima svoju fizionomiju i sudbinu koju joj je prethodno dodijelio Bog^[30].

To implicira da ljudsko djelovanje na svijet »ne smije iskorištavati prirodu protiv vlastitog dobra, dobra svojih susjeda i dobra budućih generacija. Zbog toga u konceptu i praksi razvoja

postoji moralna dimenzija koja se u svakom slučaju mora poštivati.^[31]«

Prema tome, zakon koji bi trebao upravljati odnosom čovjeka sa svijetom nije *zakon koristi*, koji uspostavlja razum vođen isključivo ekonomskim ciljevima, smatrajući prirodu samo dostupnim materijalom.

Potreba za obraćenjem i brigom za prirodu

Odgoj *ekološke odgovornosti*, odnosno odgovornosti prema sebi, drugima i okolišu, mora stoga kao prvi cilj imati obraćenje, *unutarnju promjenu čovjeka*^[32].

Papa Franjo žali se da su »neki predani i molitveni kršćani, pod krinkom realizma i pragmatizma, skloni ismijavati zabrinutost za okoliš. Drugi su pasivni, ne odlučuju se promijeniti svoje navike i postaju nedosljedni. Zatim im je potrebno

ekološko obraćenje, koje podrazumijeva da mogu dopustiti da sve posljedice njihova susreta s Isusom Kristom isplivaju u njihovim odnosima sa svijetom oko njih. Živjeti poziv zaštitnika Božjeg djela bitan je dio kreposnog postojanja, ne sastoji se od nečeg neobveznog ili sekundarnog aspekta kršćanskog iskustva.^[33]«

To podrazumijeva novi način djelovanja u odnosu s drugima i s prirodom, prevladavajući stavove i stilove života vođene sebičnošću, koji su uzrok iscrpljivanja prirodnih resursa^[34]. Zaštita okoliša će se učinkovito smatrati moralnom obvezom svake osobe i cijelog čovječanstva. Neće se cijeliti samo kao pitanje od interesa za prirodu, već kao odgovornost svakog čovjeka pred općim dobrom i Božjim naumima^[35].

Obveza doprinosa ozdravljenju okoliša odnosi se na sve ljude. »S još većim razlogom, oni koji vjeruju u Boga Stvoritelja, pa su, prema tome, uvjereni da u svijetu postoji dobro definiran i ciljno usmjeren poredak, trebaju se osjećati pozvanima zainteresirati se za ovaj problem. Kršćani posebno otkrivaju da je njihova uloga u stvaranju, kao i njihove dužnosti prema prirodi i Stvoritelju, dio njihove vjere.^[36]«

U konkretnom području odnosa čovjeka sa svijetom kršćani također imaju ulogu širitelja moralnih vrijednosti i doprinosa odgoju ekološke svijesti^[37].

Upravo zbog svog globalnog karaktera, ekologija je jedno od područja u kojemu je dijalog kršćana s vjernicima drugih religija posebno važan radi uspostave suradnje^[38].

Tomás Trigo

Temeljna bibliografija

- Drugi vatikanski sabor, *Lumen Gentium*, 21. XI. 1964., br. 36, 41, i 48; *Gaudium et spes*, 7.II.1965., br. 34, 36, 37, 57 i 69.

- Katekizam Katoličke Crkve, br. 279-314; 337-349; 2415-2418.
- Papinsko vijeće »Pravda i mir«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, izdanje Vaticana, Città del Vaticano 2005., br. 451-487.

Preporučena bibliografija

- Franjo, *Laudato si'*, 24. V. 2015
Benedikt XVI., *Caritas in Veritate*, 29. VI. 2009

- Sveti Ivan Pavao II., *Centesimus annus*, 30. XII. 1991., br. 37, 38, 40 i 52; *Sollicitudo rei sociales*, 30. XII. 1987., BR. 26, 29, 30, 34 i 48; *Redemptor hominis*, 4. III. 1979., br. 8, 15 i 16; *Poruka za Svjetski dan mira 1990.*, 8. XII. 1989.
- Sveti Josemaría Escrivá, *Djelo Božje*, u *Prijatelji Božji*, br. 55-72, Rialp, Madrid 2002.
- Tomás Trigo, *Cuidar la Creación. Estudios sobre la encíclica »Laudato si'«*, Eunsa, Pamplona 2016.

.....

[1] Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 307.

[2] Usp. sveti Ivan Pavao II., Opća audijencija 17. I. 2001., br. 1

[3] Usp. *Gaudium et spes*, br. 34. «Sve stvoreno... pozvano je sjediniti se s

čovjekom da proslavi Boga (usp. Ps 148 i 96)» (Sveti Ivan Pavao II., *Poruka* 8-XII-1989, br. 16). Slava koju priroda iskazuje Stvoritelju izražena je na divan način u Pjesmi o trojici mladića (Dn 3, 52-90).

[4] *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 347.

[5] Usp. sveti Ivan Pavao II., *Evangelium vitae*, 25.III.1995, br. 42.

[6] Vidjeti također *Još* 22, 19; *Hoš* 9, 3; *Ps* 85, 2; *Jer* 16, 18; *Ez* 36, 5.

[7] Usp. sveti Pavao VI., *Poruka* 1.VI. 1972.

[8] *Gaudium et Spes*, br. 69. usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2402-2404. »Okoliš je zajedničko dobro, baština cijelog čovječanstva i svačija odgovornost. Tko nešto prisvaja to je samo zato da time upravlja na dobrobit svih. Ako to ne činimo, opterećujemo svoju savjest teretom nijekanja tuđeg postojanja.«

(Franjo, *Laudato si'*, 24. V. 2015., br. 95).

[9] Sveti Ivan Pavao II., *Laborem exercens*, 14. IX. 1981., br. 4.

[10] Usp. sveti Ivan Pavao II., *Sollicitudo rei socialis*, 30. XII. 1987., br. 29.

[11] *Sollicitudo rei socialis*, br. 30.

[12] Usp. *Evangelium vitae*, br. 42.

[13] Usp. sveti Ivan Pavao II., Poruka 8. XII. 1989., br. 3.

[14] Sveti Ivan Pavao II., *Redemptor hominis*, 4. III. 1979., br. 15.

[15] Sveti Pavao VI., Poruka 1. VI. 1972.

[16] Usp. *Sollicitudo rei socialis*, br. 34; *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2415.

[17] Sveti Ivan Pavao II., *Christifideles laici*, 30. X. 1988., br. 43.

[18] Usp. sveti Ivan Pavao II., Opća audijencija 17.I. 2001, br. 1-2.

[19] Usp. *Sollicitudo rei socialis*, br. 30; LS, br. 68.

[20] Sveti Josemaría Escrivá, *Prijatelji Božji*, Rialp, Madrid 2002., br. 57; usp. *Gaudium et Spes*, br. 34.

[21] *Gaudium et Spes*, br. 57.

[22] Usp. *Gaudium et Spes*, br. 34 i 57.

[23] U kontinuitetu s naukom Pavla VI., Ivana Pavla II. i Benedikta XVI., već citirana Franjina enciklika *Laudato si'* ističe se svojim velikim odjekom — ne samo u katoličkoj sferi — koja je potaknula zanimljive inicijative diljem svijeta u korist brige za čovjeka i okoliš.

[24] »Bog je htio *ovisnost stvorova jednih o drugima*... Oni postoje samo u ovisnosti jednih o drugima da se međusobno dopunjuju služeći jedni

drugima«(Katekizam Katoličke Crkve, br. 340).

[25] Sveti Ivan Pavao II., Nagovor 18. V. 1990., br. 3. Usp. također sveti Ivan Pavao II., Venecijanska deklaracija, 10. lipnja 2002., koja kaže da »poštivanje stvorenog proizlazi iz poštivanja ljudskog života i dostojanstva«.

[26] Benedikt XVI., *Caritas in veritate*, 29.VI.2009., br. 51.

[27] *Laudato si'*, br. 90.

[28] *Laudato si'*, br. 91.

[29] Kongregacija za nauk vjere, Naputak *Libertatis conscientia*, 22. III. 1986., br. 3. 4.

[30] Usp. *Sollicitudo rei socialis*, br. 3. 4; Sveti Ivan Pavao II., Poruka 8. XII. 1989.; Sveti Ivan Pavao II., *Centesimus annus*, 1. V. 1991., br. 37.

[31] Sveti Ivan Pavao II., Nagovor 18. V. 1990., br. 4. Korijen koji rađa moralnu reakciju na utjecaj koji naše djelovanje uzrokuje na druge i na okolinu je — kaže Franjo — »osnovni stav samonadilaženja, razbijanja izolirane svijesti i samoreferencijalnosti« (*Laudato si'*, br. 208).

[32] Sveti Ivan Pavao II., Poruka 8. XII. 1989., br. 13.

[33] *Laudatosi'*, br. 217.

[34] Usp. Sveti Ivan Pavao II., *Ecclesia in America*, 22.I.1999., br. 25.

[35] Usp. Sveti Ivan Pavao II., Nagovor 18. V. 1990., br. 4. Mnogo je poziva Učiteljstva na moralnu odgovornost čovjeka s obzirom na ekologiju: usp., između ostalog, *Centesimus annus*, br. 40; *Evangelium vitae*, br. 42; Sveti Ivan Pavao II., *Ecclesia in America*, br. 25; Adresa 18. VIII. 1985., br. 2; Poruka 8. XII. 1989., br. 15.

[36] Sveti Ivan Pavao, Poruka 8. XII. 1989., br. 15: citirano u *Laudato si'*, n. 64.

[37] *Declaración de Venecia*.

[38] Usp. Sveti Ivan Pavao II., *Fides et ratio*, 9. 14. 1998., br. 104; Sveti Ivan Pavao II., Poruka 8. XII. 1989., br. 15; *Laudato si'*, br. 7.

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
hr-hr/article/tema-8-vlast-nad-
stvaranjem-posao-ekologija/](https://opusdei.org/hr-hr/article/tema-8-vlast-nad-stvaranjem-posao-ekologija/)
(30.03.2025.)